

İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nin Casusluk Karşıtı Propagandasının Posterlerdeki Sunumu

Mehmet Ozan GÜLADA

Öğr. Gör., Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Akçadağ Meslek Yüksekokulu, Yönetim
ve Organizasyon Bölümü, mehmet.gulada@ozal.edu.tr

Makale Bilgileri

Makale Geçmişi

Geliş:

15.01.2019

Kabul:

23.07.2019

Yayın:

30.07.2019

Anahtar

Kelimeler:

Propaganda

Casusluk

Sovyetler Birliği

İkinci Dünya

Savaşı

Gösterebilim

ÖZET

Nazi Almanyası, Barbarossa Harekatı ile 22 Haziran 1941 tarihinde Sovyetler Birliği'ni işgale başlamıştır. Sovyetler Birliği, Nazilerin beklenmedik işgaline karşı savaşın başında önemli toprak kayıplarına uğramıştır. Diğer yandan Kızıl Ordu, Alman ordularına karşı ağır kayıplar vermiştir. Yaşanan bu süreçte Sovyetler Birliği'nin batı sınırlarında bulunan topraklarının önemli bir bölümünün denetimi Almanya'nın eline geçmiştir. Sovyetler Birliği, Nazi Almanyası'nın işgali altında bulunduğu dönemde çok sık casusluk faaliyetleri ile karşı karşıya kalmıştır. Bu süreçte, Sovyet propagandası ülke içerisinde yaşanan casusluk faaliyetlerini sonlandırmak ve Sovyet halkını casuslara karşı bilinçlendirmek amacıyla yoğun bir çalışma yürütmüştür. Dönemin en önemli kitle iletişim araçlarından biri olan posterler, Sovyet yönetimi tarafından casusluk karşıtı propagandada etkili bir şekilde kullanılmıştır. Bu çalışmada İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nin Nazi Almanyası'na karşı yürüttüğü casusluk karşıtı propagandasında posterlerin nasıl ve ne yönde kullanıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nin casusluk karşıtı propagandasında kullanılan posterler içerisinden amaçlı örneklem metodu kullanılarak belirlenen altı propaganda posterleri gösterebilimsel analize tabi tutularak incelenmiştir. Çalışma kapsamında belirlenen posterler, İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'ün gösterebilim kavramları üzerinden analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular kapsamında, Sovyet propagandasının ülke genelinde paranoya oluşturarak, kitlelerin çevresindeki her şeye karşı şüpheli yaklaşmasını istediği görülmüştür. Ayrıca posterlerde Sovyet halkının her daim düşmana karşı teyakkuza olması gerektiği ön plana çıkarılmıştır.

The Presentation in Posters of the Propaganda Against Espionage of the Soviet Union in the Second World War

Article Info

Article History

Received:

15.01.2019

Accepted:

23.07.2019

Published:

30.07.2019

Keywords:

Propaganda,
Espionage
Soviet Union,
World War II
Semiotics

ABSTRACT

Nazi Germany began the occupation of the Soviet Union on 22 June 1941 with the Operation Barbarossa. The Soviet Union incurred significant land losses at the beginning of the war against the unexpected occupation of the Nazis. The Red Army, on the other hand, suffered heavy losses against the German armies. In this process, the control of a significant part of the territory in the western borders of the Soviet Union was taken over by Germany. When the Soviet Union was under the occupation of Nazi Germany, the country frequently faced with espionage activities. In this process, the Soviet management carried out an intense propaganda to end the espionage within the country and to raise awareness of the Soviet people against the spies. The posters, one of the most important mass media of the period, were effectively used by the Soviet management in the propaganda against espionage. In this study, it was aimed to reveal how and in what way the posters were used in the propaganda against espionage carried out by Soviet Union against Nazi Germany in World War II. For this purpose, six propaganda posters which were determined by using the purposeful sampling method from posters used in propaganda against espionage of the Soviet Union in the Second World War were examined using semiotic analysis. The posters determined within the scope of the study were analyzed by the linguist Ferdinand de Saussure. According to the findings, it was seen that Soviet propaganda wanted to create a paranoia throughout the country and to approach the masses to be sceptical about everything around them. In addition, it was emphasized that the Soviet people had to always be vigilant against the enemy in the posters.

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı, dünya tarihinin en büyük casusluk faaliyetlerinin yaşandığı bir zaman olmuştur. Bu dönemde gerek Mihver Devletleri gerekse

Müttefik Devletleri birbirlerine karşı üstün gelebilmek için casuslar kullanmıştır. Casusların istihbarat sağlamanın dışında düşman ülkeler içerisinde kargaşa çıkarmak ve sabotaj düzenlemek gibi farklı görevleri de bulunmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nda casusluk faaliyetlerinden en fazla yararlanan ülkelerin başında ise Nazi Almanyası gelmiştir. Naziler, işgal ettikleri ülkelerde casusluk faaliyetlerini sistemli bir şekilde koordine etmiştir. Özellikle Naziler, Sovyetler Birliği'nin işgalinden sonra ülke genelinde kontrol sağlayabilmek için gerek iyi eğitilmiş askerlerden gerekse yerel işbirlikçilerden casusluk faaliyetlerinde yararlanmıştır. Sovyetler Birliği, Nazi Almanyası'nın casusluk faaliyetlerinin önüne geçebilmek için sert cezai yaptırımlar uygulama yoluna gitmiştir. Bunun yanında Sovyet yönetimi, halkı olası casusluk faaliyetlerine karşı bilinçlendirmek amacıyla da yoğun bir propaganda faaliyeti yürütmüştür. Bu çalışmada Sovyet propagandası tarafından casusluk karşıtı propaganda faaliyetlerinin posterlerdeki sunumu göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Alanda yapılan kapsamlı literatür çalışması sonucunda, casusluk karşıtı propagandası ile ilgili olarak Türkiye'de her hangi bir çalışmanın yapılmadığı ortaya çıkmıştır. Buna karşın alanda farklı dönem ve ülkelerin propaganda faaliyetlerini göstergebilimsel analiz yöntemi kullanarak inceleyen önemli akademik çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Bunlar içerisinde; Çakı (2018a) "Birinci Dünya Savaşı'nda Propaganda Amaçlı Kullanılan Posterlerin Korku Çekiciliği Bağlamında İncelenmesi: Büyük Britanya Örneği" adlı çalışmada Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin kamuoyunu Almanya'ya karşı seferber edebilmek için propaganda posterlerinden ne amaçla yararlandığını incelemiştir. Çalışma sonucunda, İngiltere'nin Almanya'ya karşı korku unsurunu kullanarak kitleleri etkilemeye çalıştığı görülmüştür. Gazi vd. (2018a) "İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet Kült Lider Propagandasında Vladimir Lenin ve Joseph Stalin'in Sunumu" adlı çalışmada İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet propagandası tarafından Stalin ve Lenin'in kült lider inşasında propaganda posterlerinden nasıl yararlandığını açıklamaya çalışmıştır. Elde edilen bulgularda, inşa edilen kült liderlik olguları üzerinden Sovyet askerlerinin kayıtsız şartsız Sovyet yönetimi tarafından verilen emirlerin yerine getirilmesinin istendiği görülmüştür. Çakı (2018b), "Nazi Almanyası Etkisindeki İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'nin Propaganda Posterleri Üzerine İnceleme" adlı çalışmada İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası'nın işgali altında bulunan İtalya'da yürütülen propaganda faaliyetlerini incelemiştir. Çalışmada İtalyan

propagandasının posterlerde Nazileri yüceltici metafor ve metonimlere yer verdiği ortaya çıkarılmıştır. Çakı (2018c) "İran-İrak Savaşı'nda Kullanılan İran Propaganda Posterlerinin Göstergibilimsel Analizi" adlı çalışmada İran-İrak savaşında, Humeyni yönetiminin Irak'a karşı uyguladığı propaganda faaliyetlerini posterler üzerinden analiz etmiştir. Elde edilen bulgularda, İran yönetiminin Irak'a karşı nefret söylemi inşa ederek, İran halkını savaşa seferber etmeye çalıştığı ortaya çıkarılmıştır. Yine Çakı (2018d) "Adolf Hitler'in Kült Lider İnşasında Kullanılan Propaganda Posterlerinin Göstergibilimsel Analizi" adlı çalışmada Hitler'in kült liderlik propagandasında posterlerin kullanımını ele almıştır. Çalışma sonucunda Hitler'in posterlerde yer alan mitler ile efsanevi bir kişilik haline getirildiği gösterilmiştir. Gazi vd. (2018b) "İspanya 2000 Partisi'nin Göçmen Karşıtı Propaganda Faaliyetleri Üzerine İnceleme" adlı çalışmada İspanya'daki göçmen karşıtı İspanya 2000 (España 2000) adlı siyasi partinin sağ popülist propaganda söylemlerini ve görsellerini göstergibilimsel analiz yöntemi ışığında incelemiştir. Elde edilen bulgulardan İspanya 2000 partisinin propaganda faaliyetlerinde genel olarak çözüm odaklı söylemlerden ziyade mevcut durumu ifade eden açıklamalara yer verdiği saptanmıştır. Diğer yandan reklam çalışmalarında da göstergibilimsel analiz yöntemi kullanılarak alanda önemli çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmalar içerisinde de; Arpa (2018), Arpa ve Çakı (2018a), Arpa ve Çakı (2018b) iş güvenliği konu alan kamu spotlarını; Gülada (2018) trafik kazalarını konu alan reklamları; Gazi ve Çakı (2018) ayrımcılık reklamlarını ve Tanyeri, Mazıcı ve Çakı (2018) sağlık konulu kamu spotu reklamlarını göstergibilimsel açıdan incelemiştir.

Bu çalışmada ilk olarak casusluk karşıtı propaganda hakkında kapsamlı bir teorik bilgiye yer verilmiş, ardından İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nin Nazi Almanyası'na karşı kullandığı casusluk karşıtı propaganda posterleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu yolla casusluk faaliyetlerinin önlenmesinde propaganda disiplininin nasıl ve ne şekilde yararlanıldığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

1. Nazi Almanyası'nda Casusluk Faaliyetleri

Adolf Hitler, 30 Ocak 1933 tarihinde iktidara geldiğinde Almanya'da Nazizm ideolojisini hakim kılmayı ve ülkede merkezi otoritenin güçlü olduğu totaliter bir yönetim kurmayı planlamıştı. Bu amaçla Hitler, Almanya'nın içinde ve dışında istihbarat faaliyetlerinin güçlendirilmesi için

harekete geçti. 1920 yılında oluşturulan ve Alman istihbarat birimi olarak faaliyet gösteren Abwehr'in (Savunma) daha etkili bir kurum haline gelmesini sağlamıştı. Bunun yanında Hitler, SS'e (Schutzstaffel) bağlı SD (Sicherheitsdienst) adında ikinci bir istihbarat birimi oluşturmuştu. Buna karşın istihbarat ağında öncelik ve üstünlük Abwehr'in elinde olmuştu. Nitekim Abwehr'e 1930'larda Nazi istihbarat faaliyetlerinin birleştirilmiş yelpazesi olarak özel sorumluluk verilmişti. 1944 yılında Abwehr birimi tasfiye edilinceye kadar, SS temsilcileri tarafından en az düzeyde müdahaleye maruz kalmıştı. Örgütün, Silahlı Kuvvetler Yüksek Komutanlığı'na (OKW) ve Genelkurmay'a bilgi yaymadaki merkezi yapısı, Reich Savaş Bakanlığı'nın önde gelen istihbarat teşkilatı olmasını sağlamaktaydı. Karşı-istihbarat, karşı-casusluk, gizli operasyonlar ve istihbarat toplanmasını kapsayan kendi kendine yeten pek çok yetkiyi içinde barındırmaktaydı. Bu özellikleri ile kendi içinde sofistike bir birim haline gelmişti. Abwehr, askeri istihbarat alanında Üçüncü Reich'teki rakip istihbarat teşkilatına kıyasla, hem doğrulukta hem de önemde mükemmel bilgiler elde etmekte ve sunmaktaydı. Gestapo (Gizli Devlet Polisi) ve SD'deki geleneksel parti aygıtları bile Abwehr'e yakın rakip yetenekler yetiştirememişti (Vasey, 2016: 2). Naziler, Abwehr'in yönetimine Amiral Wilhelm Canaris'i getirirken, SD'nin liderliğini ise SS Şefi Heinrich Himmler'e bırakmışlardı.

Nazi Almanyası, her iki istihbarat birimindeki casusları sayesinde ülkede sıkı bir denetim sağlamayı başarmıştı. Nazilere istihbarat sağlayan casuslar, Nazizm tehlikesine karşı tehdit unsuru gördüğü her türlü kişi ve yapılanmayı doğrudan yönetime bildirmekteydi. Bu süreçte Gestapo gerekli müdahaleyi yaparak Nazizm'e karşı muhalif unsurları ortadan kaldırmaktaydı. İkinci Dünya Savaşı'nda da Almanya'nın dışındaki Nazi istihbarat birimlerinin faaliyetleri daha da yoğunlaşmıştı. Nitekim Naziler işgal edilen bölgelerde güçlü bir istihbarat ağı oluşturmak için casusluk faaliyetlerinden yararlanmaktaydı (Kitson, 2008: 5). Bu süreçte işgal edilen ülkelerdeki işbirlikçiler de Nazilerin istihbarat faaliyetlerine önemli katkılar sağlamaktaydı.

Almanya pek çok farklı kaynaktan istihbaratını temin etmekteydi. Örneğin, Almanya savaş dönemindeki en büyük rakiplerinden bilgi elde etmek için havadan keşif, kablosuz görüşme, savaş esirlerinin incelenmesi, 1940'tan önce edinilen ve basından kontrol edilen önceki bilgiler, tarafsız elçilikler ve açıklamaların yanı sıra casusların raporlarından faydalanmaktaydı (Masterman, 2011: 7). Örneğin, İspanya İç Savaşı'nda İspanyol milliyetçilerin önderi Francisco Franco'yu destekleyen Naziler, Abwehr'in İspanya'da bile sıkı bir şekilde istihbarat ağı oluşturmasını sağlamıştı (Eberle ve Uhl, 2017: 124). Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nda casusluk faaliyetlerinde Abwehr'in çalışmalarından yararlanılmıştı. Savaş boyunca Müttefik Devletleri için önemli bir sorun olarak kalan Abwehr'e ve

Alman casuslarına karşı Müttefiklerce gönderilmesi gereken istihbarat mesajları şifreli olarak iletilmekteydi (Gould, 2018: 5). Diğer yandan kitlelere her daim casuslara karşı dikkatli olmaları yönünde propaganda faaliyetleri yürütülmekteydi. Nazi propagandasında bu süreçte propaganda posterleri etkili bir şekilde kullanılmaktaydı (Çakı, vd. 2019: 64).

2. İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nde Casusluk Propagandası

Propaganda, belirli bir ideoloji veya fikrin kitlelere kitle iletişim araçları yoluyla aktarılmasını ve kabul ettirilmesini amaçlayan ikna odaklı bir iletişim türüdür. Propaganda da hedef kitlenin istenilen yönde hareket ettirilmesi amaçlanmaktadır (Stanley, 2018: 212). Bu amaçla propagandacının telkinleri mutlak ve otoriterdir (Aziz, 2007: 15). Propagandanın söylemleri değiştirilmez, eleştirilmez veya yorumlanamaz olarak kabul görmektedir. Propaganda disiplini, İkinci Dünya Savaşı'nda önceden hiç olmadığı kadar etkili bir şekilde kullanılmıştır. Özellikle Nazizm ideolojisi altındaki Nazi Almanyası'nda ve Komünizm ideolojisi altındaki Sovyetler Birliği'nde, taraflar birlerine karşı yoğun bir propaganda savaşı içerisine girmişti.

Sovyetler Birliği, batı sınırlarının güvenliğini sağlamak amacıyla Nazi Almanyası ile 23 Ağustos 1939 tarihinde Molotov-Ribbentrop Paketi olarak bilinen saldırmazlık anlaşması imzalamıştı (Hart, 2015: 16). Buna karşın Nazi Almanyası saldırmazlık paktına aykırı davranarak 22 Haziran 1941 tarihinde Barbarossa Harekati'ni başlatmış ve Sovyetler Birliği'ni işgale girişmişti. Bu süreçte Sovyetler Birliği, Nazi Almanyası'na karşı ağır yenilgiler almış ve batıdaki topraklarının önemli bir bölümünü kaybetmişti (Macksey, 2012: 61). Nazi Almanyası'nın ani saldırısı Sovyet yönetiminin Almanlara yönelik büyük bir güven kaybına yol açmıştı. Bu yüzden Sovyet yönetimi Nazilerin aldığı her karara şüpheyle bakmaya ve atılan her adımı sorgulamaya başlamıştı. Bu süreçte Sovyet propagandası Nazi Almanyası'nı hedef alan sert söylemlere girişmişti. Örneğin, Nazileri eleştiren propaganda filmleri kitlelere izletilerek Sovyet halkının Nazilere karşı seferber edilmesi amaçlanmıştı (Akarcalı 2003: 204). Bu dönemde Müttefik Devletleri'nce Nazi Almanyası'na karşı çevrilen filmlerde Nazizm ideolojisine karşı nefret söylemi ön plana çıkarılmıştı (Zorlu, vd. 2017: 72).

Naziler, Sovyetler Birliği'nin geniş topraklarında hızla ilerlerken, işgal edilen topraklarda da güvenliği sağlamak önemli bir sorun olarak belirmektedir. Nitekim Alman ordularının cephe gerisinin güvenliğini sağlamak ve askeri lojistiğin kesintiye uğramasını önlemek için Sovyet partizanlarla da mücadele etmesi gerekmektedir. Bu süreçte Naziler, Kızıl Ordu'nun ileri hamlelerini öğrenebilmek ve Sovyet partizanlarına karşı

mücadele etmek için işgal altında bulunan bölgelerde sıkı bir istihbarat ağı oluşturmuştu. Naziler tarafından oluşturulan istihbarat ağı için iyi eğitim almış askerlerin yanında yerel milisler de görevlendirilmişti. Naziler ile işbirliği içine giren yerel milisler içinde Sovyet yönetimine karşı olan kitleler bulunmaktaydı (Riasanovsky ve Steinberg, 2011: 568). Özellikle Komünizm karşıtı milliyetçi gruplardan Nazilerin yanında yer alan önemli sayıda işbirlikçi bulunmaktaydı. Nazilerin ülke genelinde kurduğu istihbarat ağında çok sayıda casus çalışmaktaydı. Naziler için en ufak bir casusluk istihbaratı büyük önem taşımaktaydı.

Sovyetler Birliği, Alman casuslarına ve onların işbirlikçilerine karşı sert önlemler almıştı. Kızıl Ordu tarafından yakalanan casusların ağır bir şekilde cezalandırılmasıyla casusluk faaliyetlerine katılmaların azaltılması amaçlanmaktaydı. Bunun yanında Sovyet yönetimi Sovyet halkını casuslara karşı uyarmak ve casusluk faaliyetlerine karşı kitleleri seferber etmek için de yoğun bir propaganda faaliyeti içerisine girişmişti. Sovyetler Birliği tarafından yürütülen casusluk karşıtı propaganda faaliyetlerinin temel amacı; Alman casuslarının Sovyet halkından bilinçli veya bilinçsiz olarak istihbarat almasını engellemek, Alman casuslar tarafından yürütülen eylemlere karşı halkı önlem almaya teşvik etmek ve Alman casusların fark edildiği anda onlara karşı mücadele edilmesini veya hemen Kızıl Ordu'ya bildirilmelerini sağlamak olmuştur.

3. Metodoloji

3. 1. Çalışmanın Amacı

İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nin Nazi Almanyası'na karşı kullandığı propaganda posterleri özelinde, casusluk karşıtı propagandanın kitlelere yönelik nasıl ve ne şekilde kullanıldığını açıklamak çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu yolla casusluk faaliyetlerini önlemek amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerde propagandanın ne gibi bir rol oynadığının gösterilmesi planlanmıştır.

3. 2. Çalışmanın Önemi

Çalışma;

- casusluk karşıtı propaganda faaliyetlerini açıklaması,
- İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nce yürütülen propaganda faaliyetleri hakkında bilgi vermesi,

yapılan propagandalarda kitlelerin casusluk hakkında nasıl bilinçlendirilmeye çalışıldığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

3. 3. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nin Nazi Almanyası'na karşı casusluk karşıtı propaganda faaliyetlerinde kullandığı posterler çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Buna karşın tüm propaganda posterlerine ulaşmanın güçlüğünden dolayı çalışmada örneklem kullanılması yoluna gidilmiştir. Bu nedenle amaçlı örneklem metodu kullanılarak belirlenen altı propaganda posterleri çalışmanın örnekleme olarak belirlenmiş ve göstergebilimsel analize tabi tutulmuştur.

3. 4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın yalnızca altı propaganda posterleri üzerinden yürütülmesi ve elde edilen bulgular kapsamında genellemelerde bulunulması çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır.

3. 5. Çalışmanın Soruları

Çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır;

İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nin casusluk karşıtı propaganda faaliyetlerinde kullandığı propaganda posterlerinde;

- Hangi konular ön plana çıkarılmaktadır?
- Casusluk faaliyetleri nasıl ve ne şekilde ön plana çıkarılmaktadır?
- Kitlelere yönelik hangi mesajlar verilmektedir?

3. 6. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında belirlenen posterler, İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'ün Göstergeler Modeli üzerinden analiz edilmiştir.

Gösterge, insanların zihinlerinde yer alan soyut kavramların somut şekilde sunulmasını ifade etmektedir. Göstergeler iletişim boyutunda bir anlam taşımaktadır. Göstergeler ise göstergeleri inceleyen bir bilim dalıdır. Göstergeler, 20. yüzyılda ön plana çıkan bir inceleme yöntemi olmuştur. Dilbilimciler Ferdinand de Saussure ve Charles Sanders Peirce'in dilbilimi alanında çalışmaları ile göstergebilim bilincini kazanmıştır. Özellikle Saussure'ün Göstergeler Modeli, göstergebilimin sosyal bilimler alanında önemli bir analiz birimi haline gelmesini sağlamıştır (Sığircı, 2016: 29). Göstergeler Modeli'nde Saussure, göstergelerin, gösteren ve gösterilen olarak iki düzlem üzerinden şekillendiğini belirtmektedir.

Gösteren, bir göstergenin herkes tarafından kabul edilen, değişmeyen, evrensel anlamını ifade etmektedir (Fiske, 2017: 127). Örneğin, bir kedinin hayvanı, bir elmanın meyveyi temsil etmesi.

Gösterilen ise göstergenin, kültür içerisinde şekillenen, öznel ve değişebilen anlamını kapsamaktadır. Göstergebilimin asıl inceleme alanını göstergenin gösterilen boyutu oluşturmaktadır. Gösterilende, göstergenin herkes tarafından kavranamayan, gizli ve yan anlamları bulunabilmektedir (Rifat, 2013: 107). Örneğin, terazinin gösteren boyutunda ölçü birimini, gösterilen açıdan ise adaleti temsil etmesi.

4. Analiz

Çalışmanın bu bölümünde "Kızıl Ordu", "Kurt", "Telefon Konuşması", "Gurbet", "Devriye" ve "Teyakkuz" adlı propaganda posterleri göstergebilimsel analiz kullanılarak incelenmiştir.

4.1. "Kızıl Ordu" Konulu Propaganda Posterleri

İkinci Dünya Savaşı'nın en kritik çarpışmalarında paraşütçü birliklerden yararlanılmıştır. Özellikle Alman ordusu, cephe hattına gönderdiği paraşütçü birlikler ile düşman lojistiğinin zarar görmesini ve düşmanı arkadan kuşatmayı amaçlamıştır. Aynı zamanda düşman hatlarına paraşütler ile gönderilen ajanlar ülke içerisinde casusluk faaliyetleri yürütmüş, düşman hakkında istihbarat bilgileri toplamış ve savaşın en kritik anlarında düşman mevzilerine sabotajlar düzenlemiştir.

Resim 1. "Kızıl Ordu" Konulu Propaganda Posterleri
(Kaynak: All World Wars, 2019)

"Kızıl Ordu" konulu propaganda posterleri gösteren açıdan değerlendirildiğinde, posterde siyah bir arka fon içerisinde bir adamın, buğday tarlası içerisinde çıkan başka bir adama elindeki süngü tüfeği doğrulttuğu gösterilmiştir. Aynı anda elinde silah bulunan bir başka erkeğin paraşütle buğday tarlasına indiği aktarılmıştır. Görsel kodlar içerisinde tüfeği doğrultan adamın kırmızı bir fon içerisinde ve kızgın olduğu,

kendisine tüfek doğrultulan kişinin ise şaşkın olduğu sunulmuştur. Buğday tarlasından çıkmakta olan askerin elinde bir tabanca olduğu ve üzerinde gamalı haç simgesinin yer aldığı görülmüştür. Posterin hemen altında "Kızıl Ordu'ya casus ve sabotaj yakalamalarına yardım edin" yazılı kodu yer almıştır. Poster gösterilen boyutunda değerlendirildiğinde, posterin arka fonunun siyah gösterilmesi iki şekilde okunabilmektedir. Birinci olarak Alman askerlerinin geceleyin karanlıkta sabotaj düzenlediği, ikinci olarak da Sovyetler Birliği'nin Nazi işgali altında zor günler geçirdiği mesajları verilmektedir. Köylü görselinin kırmızı şekilde sunulması ile de köylünün Kızıl Ordu adına çalıştığı algısı oluşturulmaktadır. Posterde paraşüt ile inen askerlerin Alman askerleri olduğunu belirten tek gösterge, buğday tarlasındaki askerin üzerinde bulunan gamalı haç simgesidir. Gamalı haç görseli ile doğrudan Nazilerin saldırıyı gerçekleştirdikleri aktarılmaktadır. Alman askerlerinin paraşütler ile atlayarak, buğday tarlalarından geçmesi Nazilerin hiç beklenmedik bir zamanda hiç beklenmedik bir yerden saldırıya geçebilecekleri düşüncesini meydana getirmektedir. Kızıl Ordu'nun her yere müdahale etmesinin güç olmasından dolayı yerel halkın Kızıl Ordu'ya destek vermesi istenmektedir. Bu açıdan elinde tüfek doğrultan köylü görseli, Nazilere karşı savunma savaşı veren tüm Sovyet halkının bir metonimi olarak ön plana çıkarılmaktadır. Böylece posterde hem Sovyet halkının Kızıl Ordu'ya destek sağlaması, hem de her daim düşmana karşı teyakkuza olmaları istenmektedir. Özellikle posterde yer alan yazılı kodlar Sovyet halkını doğrudan casuslara karşı mücadeleye çağırılmaktadır.

Tablo 1. Göstergeler Modeli Üzerinden "Kızıl Ordu" Konulu Propaganda Posterinin Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Mekan	Buğday Tarlası	Alman askerlerinin sabotajları için iyi bir üst
İnsan	Köylü	Alman askerlerine karşı Kızıl Ordu'ya yardım eden işbirlikçi
İnsan	Askerler	Sovyetler Birliği'ne sabotaj düzenleyen Alman ajanları
Eylem	Köylünün askere tüfeğini doğrultması	Sovyet halkının Alman casuslara karşı mücadele vermesi

4. 2. "Kurt" Konulu Propaganda Posterleri

İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nde kullanılan propaganda posterlerinde Nazilere yönelik metaforik temsillerden yararlanılmıştır. Bu

temsillerde Naziler için özellikle canavar ve hayvan görselleri kullanılmıştır. Böylece Nazilere karşı daha olumsuz bir algının inşa edilmesi amaçlanmıştır.

Resim 2. "Kurt" Konulu Propaganda Posteri
(Kaynak: All World Wars, 2019)

"Kurt" konulu propaganda posteri gösteren açıdan incelendiğinde, posterde bir koyunun içerisinde bir kurdun çıktığı aktarılmıştır. Görsel kodlar içerisinde kurdun üzerinde gamalı haç simgesi konulmuş, Sovyet askeri de elinde bulunan silahı kurda doğrultmuştur. Posterdeki sunum kodları içerisinde Sovyet askerinin kararlı bir hal içerisinde olduğu belirtilmiştir. Görsel içerisinde kurdun ağzını açarak Sovyet askerine baktığı gösterilmiştir. Posterin hemen altında "Düşman yaratıcı, bu yüzden uyanık olmalısın" yazılı kodu yer almaktadır. Gösterilen boyutunda poster değerlendirildiğinde, görsel kodlar içerisinde koyun içerisinde gizlenen kurt resmi Nazileri temsil etmektedir. Nitekim kurt resminin üzerinde Nazilerin simgesi olan gamalı haç şekline yer verilmiştir. Gösterilen açıdan kurdun koyunun içinden çıkması, Alman casuslarının Sovyetler Birliği'nin içerisine gizlice sızdığını ve casusluk faaliyetleri yürüttüğünü aktarmaktadır. Buna karşın Sovyet askerinin elindeki silahını kurda doğrultması da gösterilen açıdan Kızıl Ordu'nun Alman casuslarına karşı mücadele etmekte olduğunu göstermektedir. Posterde resmedilen Sovyet askeri, tüm Sovyet askerlerinin metonimi olarak kullanılmıştır. Böylece propaganda posterinde verilmek istenen propaganda mesajının tüm Kızıl Ordu mensuplarını kapsaması

istenmiştir. Posterde Almanlara yönelik inşa edilmek istenen olumsuz algının etkisini arttırmak için Alman casusu kurt şeklinde tasvir edilmiştir. Böylece Alman casusun posterde, korku ve tehlike metaforu olarak sunulması amaçlanmıştır. Posterdeki yazılı kodda, görsel kodlar üzerinden Alman casuslarına yönelik inşa edilen tehlikeye karşı Sovyet halkının daha dikkatli hareket etmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Böylece posterde kitlelerin paranoya içerisinde çevresine şüpheli bir şekilde yaklaşmaları istenmektedir.

Tablo 2. Göstergeler Modeli Üzerinden "Kurt" Konulu Propaganda Posterinin Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Hayvan	Kurt	Sovyetler Birliği'ne karşı saldırıya geçen Alman casus
İnsan	Sovyet Askeri	Alman casuslarına karşı mücadele veren Kızıl Ordu askerleri
Simge	Gamalı Haç	Naziler
Eylem	Kurdun koyunun içerisinde çıkması	Alman casusun kendisini kamufler etmesi
Eylem	Sovyet askerinin silahını kurda doğrultması	Kızıl Ordu'nun Alman casuslara karşı mücadelesi

4.3. "Telefon Konuşması" Konulu Propaganda Posterleri

İkinci Dünya Savaşı'nda telefon dinlemeleri casusların istihbarat elde etmek amacıyla sıklıkla başvurduğu yöntemlerden biri olmuştur. Bu süreçte savaşın her iki tarafı da, telefon üzerinden istihbarat bilgilerinin sızdırılmasını önlemek için şifreli konuşmalar oluşturmuştur. Buna karşı yapılan propagandalarda casusların telefon dinlemelerinin önüne geçebilmek için kitlelerin telefon konuşmalarında dikkatli olmaları telkin edilmiştir.

Resim 3. "Telefon Konuşması" Konulu Propaganda Posteri
(Kaynak: All World Wars, 2019)

"Telefon Konuşması" konulu propaganda posteri gösteren açıdan incelendiğinde, bir askerin telefon ile konuştuğu, diğer askerin de telefonu kapatarak askeri uyardığı aktarılmıştır. Görsel kodlar içerisinde telefonu kapatan asker eliyle diğer askere daha dikkatli olması gerektiğini telkin etmektedir. Telefonu kapanan asker ise diğer askere doğru bakmaktadır. Posterin üstünde "Telefonda konuşma, dikkatsiz konuşma casus için bir nimet" yazılı kodu yer almaktadır. Gösterilen boyutunda poster ele alındığında, telefonla konuşan askerin istihbarat bilgilerini casuslara vermesini önlemek amacıyla diğer askerin telefonu kapadığı aktarılmaktadır. Görsel kodlarda telefonu kaparken eliyle diğer askere yapmış olduğu işaret, askerin telefon konuşmalarında daha dikkatli olmasını gerektiğini ifade etmektedir. Diğer yandan telefonu kapatılan askerin ise beden dili, telefonun kapatılma nedenini sorgular niteliktedir. Görsel kodlar içerisinde posterde verilmek istenen propaganda mesajı, posterin hemen üzerinde bulunan yazılı kod ile ortaya çıkmaktadır. Posterde bilinçsizce telefonda konuşulmasının casusların askeri bilgileri ele geçirmesine yol açabileceğine vurgu yapılmaktadır. Bu açıdan askerlerin telefon konuşmalarında daha dikkatli olması istenmektedir.

Tablo 3. Göstergeler Modeli Üzerinden "Telefon Konuşması" Konulu Propaganda Posterinin Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Telefon ile konuşan asker	Alman casuslara karşı yeterince dikkatli olmayan asker
İnsan	Telefonu kapatan asker	Alman casuslara karşı teyakkuzda olan asker
Eylem	Askerin, diğer askerin telefon konuşmasını sonlandırması	Alman casuslara istihbarat bilgilerinin sızdırılmasının önlenmesi

4. 4. "Gurbet" Konulu Propaganda Posterleri

Alman orduları 1943 yılında, Sovyetler Birliği'ne karşı Stalingrad ve Kursk Savaşları'nda yenilgiler almıştı. Naziler bu yenilgilerden sonra saldırı pozisyonundan savunma pozisyonuna çekilmişti. Bu süreçte Kızıl Ordu, Alman ordusunun işgali altındaki topraklarını geri almış, aynı zamanda Nazilerin işgali altında bulunan Polonya, Macaristan, Bulgaristan ve Romanya gibi ülkeleri de ele geçirmişti.

Resim 4. "Gurbet" Konulu Propaganda Posterleri
(Kaynak: All World Wars, 2019)

"Gurbet" konulu propaganda posterini gösteren açıdan incelendiğinde, posterde bir Sovyet askerinin elinde meşale ve bomba olan bir adamın boğazını sıkıdığı aktarılmaktadır. Görsel kodlar içerisinde, boğazı sıkılan adamın üzerinde Alman ordusuna ait asker üniformasının olduğu sunulmaktadır. Adam, asker boğazını sıkması ile birlikte elindeki bombayı düşürmektedir. Sovyet askeri bir eliyle adamın boğazını sıkarken, diğer eliyle de bir tüfek tutmaktadır. Posterin altında "Anavatan sınırlarından uzakta olduğunuzda ekstra uyanık olun" yazılı kodu bulunmaktadır. Gösterilen boyutunda ele alındığında posterde, Sovyet askerinin dışında Alman ordusu ile mücadele ederken beklenmedik tehlikeler ile karşılaşabileceği aktarılmaktadır. Özellikle posterdeki görsel kodlarda, Sovyet askerinin eliyle sivil bir kıyafet içerisinde kendisini kamufle eden Alman askerine karşı mücadele etmesi ile Sovyet propagandası, Sovyet askerlerinin ülkelerinin dışında sivillere yönelik daha temkinli olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Alman askerinin elinde bomba ve meşale ile sunulması, Alman casuslarının Sovyetler için ne kadar büyük bir tehlike oluşturabileceğini aktarmaktadır.

Tablo 4. Göstergeler Modeli Üzerinden "Gurbet" Konulu Propaganda Posterinin Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Sovyet Askeri	Alman casuslarına karşı mücadele eden asker
İnsan	Sivil kıyafet içerisindeki Alman askeri	Kendisini kamufle etmeye çalışan Alman casus
Eylem	Alman askerinin elinde meşale ve bomba olması	Alman casusun Kızıl Ordu'ya zarar verecek eylemlere girişmesi
Eylem	Sovyet askerinin, Alman askerinin boğazını sıkması	Kızıl Ordu'nun Alman casuslarına karşı mücadele etmesi

4. 5. "Devriye" Konulu Propaganda Posterini

Alman ordusu, 22 Haziran 1941 tarihinde Sovyetler Birliği'ni işgale giriştiğinde savaşın çok kısa sürede biteceği planlanmıştı. Buna karşın Nazi Almanyası planlandığı gibi Sovyetler Birliği'nin savaştan çekilmesini sağlayamamıştı. Bu sonuç savaşın kış mevsiminde de sürmesine neden olmuştu.

Resim 5. "Devriye" Konulu Propaganda Posteri
(Kaynak: All World Wars, 2019)

"Devriye" konulu propaganda posterini gösteren açıdan incelendiğinde, posterin sol merkezinde kar kamufleji içerisinde bir asker gösterilmiştir. Posterde mekan olarak kar altında bir kırsal alan aktarılmıştır. Posterde aktarılan alan ile ilgili olarak yalnızca ağaç göstergeleri kullanılmıştır. Posterde "Bir devriye üzerindeyseniz, ağaçların dallarını kontrol edin. Nöbetçi görevini taşıyorsanız, uyumayın, başkalarından sorumlusunuz" yazılı kodu bulunmaktadır. Gösterilen boyutunda ele alındığında, posterde Sovyet askerinin kamuflej içerisinde ağaçları kontrol etmesi, Alman casusların Kızıl Ordu için önemli bir tehdit olduğunu göstermektedir. Posterdeki görsel kodlarda sıradan bir ağacın Alman casuslarının saklanmak için ideal bir yer olabileceği aktarılmaktadır. Posterde Sovyet propagandası, sıradan bir ağaca bile Sovyet askerlerinin temkinli yaklaşması ve her hangi bir tehlikeye karşı ağaçların dallarını da kontrol etmesi gerektiğini belirtmektedir. Böylece Sovyet yönetimi Alman casuslarına karşı Sovyet askerlerinin her türlü önlemi almasını istemiştir.

Tablo 5. Göstergeler Modeli Üzerinden "Devriye" Konulu Propaganda Posterinin Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Sovyet Askeri	Casuslara karşı tetikte bekleyen asker
Bitki	Ağaçlar	Sovyet askeri için gizli tehlike
Mekan	Kar altındaki ağaçlı alanlar	Casusların saklanabileceği yer
Eylem	Sovyet askerinin ağaçların dallarını kontrol etmesi	Casuslara karşı Sovyet askerinin her daim temkinli olması

4. 6. "Teyakkuz" Konulu Propaganda Posterleri

Sovyetler Birliği ile 23 Ağustos 1939 tarihinde imzaladığı saldırmazlık paktına rağmen, Nazi Almanyası 1941 yılında ani bir saldırı ile Sovyetler Birliği'ni işgale girişmişti. Bu sũreçte Sovyet y¶netimi Nazi Almanyası'na karşı daha temkinli olmuştu.

6. Resim: "Teyakkuz" Konulu Propaganda Posterleri
(Kaynak: All World Wars, 2019)

"Teyakkuz" konulu propaganda posterleri g¶steren açıdan incelendiğinde, koyu bir arka fon ¼zerinde Sovyet askerlerinin yer aldığı g¶r¼lmektedir. G¶rsel kodlar i¼erisinde Sovyet askerlerinin d¼rb¼n ve ışıklar ile devriye g¶revinde buldukları aktarılmaktadır. Posterde kullanılan asker, ışıklandırma, d¼rb¼n ve hoparl¶r g¶stergeleri i¼ i¼e konumlandırılmaktadır. Posterin merkezinde "Her zaman uyanık olun. Her zaman d¼řmanın gizlilik ve tehlikesini hatırla" yazılı kodu bulunmaktadır. G¶sterilen açıdan incelendiğinde posterde, Sovyet y¶netiminin Alman casuslarına karşı her daim tetikte olmaları istendiği aktarılmaktadır. G¶rsel kodlarda sunulan d¼rb¼n ve ışıklandırmayı tutan askerler Alman casus saldırılarına karşı hazır bekleyen Kızıl Ordu'nun metonimi olarak kullanılmaktadır. Posterde g¼nd¼z yerine gecenin kullanılması, Kızıl Ordu askerlerinin g¼nd¼z ve gece her daim casus saldırılara hazır olduğunu aktarmaktadır. Bu açıdan posterdeki yazılı kodda t¼m Sovyet askerlerinin her daim Almanlara karşı teyakkuzda olmaları istenmektedir.

Tablo 6. Göstergeler Modeli Üzerinden "Teyakkuz" Konulu Propaganda Posterinin Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Sovyet Askerleri	Alman casuslarına karşı teyakkuzda olan askerler
Eylem	Devriye Nöbeti	Alman casuslarının her an saldırıya geçecekmiş gibi hazırlanması

SONUÇ

Çalışmada incelenen propaganda posterlerinde genel olarak Alman casusların Sovyetler Birliği için büyük bir tehdit oluşturduğu bildirilmiştir. Sovyet propagandası, tehdidin ortadan kaldırılabilmesi için ilk olarak kitlelerin Alman casuslarının Sovyetler Birliği için ne tür tehditler oluşturabileceğini açıklamaya çalışmıştır. İkinci olarak posterlerdeki görsel kodlar içerisinde Sovyet askerlerinin çevrelerindeki her şeye ve herkese şüpheyle bakmaları istenmiştir. Tehlikenin her an ve her yerden gelebileceğine yönelik Sovyet halkı üzerinde bir paranoya meydana getirilmeye çalışılmıştır. Posterler üzerinden inşa edilen paranoya ile birlikte de kitlelerin sürekli olarak teyakkuzda olmaları ve çevrelerinden gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı bilinçli olmaları gerektiği belirtilmiştir.

Sovyet propagandası, posterlerde hem Kızıl Ordu askerlerini hem de sivil halkı casusluk faaliyetlerine karşı bilinçlendirmeye çalışmıştır. Posterlerde kullanılan görsel ve yazılı kodlar üzerinden, kitlelerin günlük hayatta yaptıkları sıradan davranışların kimi zaman casusların işlerini kolaylaştırdıkları ve bu davranışların istedikleri istihbaratları toplayabilmelerine yardımcı olduğu aktarılmıştır. Posterdeki yazılı kodlar üzerinden Sovyet halkının günlük davranışlarına daha fazla dikkat etmesi istenmiştir. Posterlerde, Alman casusların kendilerini gizleyerek eylemlerini yürütebildikleri ve en beklenmedik anda saldırılarını gerçekleştirdiklerine yönelik algı oluşturulmaya çalışılmıştır. Alman casuslar posterlerde tehlike metaforu olarak sunulmuş ve kitlelerin her daim bu tehlikeye karşı teyakkuzda olmaları istenmiştir.

Çalışma kapsamında, İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası'nın yürüttüğü casusluk eylemlerini engellemek amacıyla Sovyetler Birliği'nde posterlerin propaganda amaçlı nasıl ve ne yönde kullanıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece Sovyet propagandası özelinde casusluk faaliyetlerine karşı yürütülen propaganda faaliyetleri açıklanmaya çalışılmıştır. Gelecek çalışmaların farklı dönem ve ülkelerde casusluk

faaliyetlerine karşı yürütülen propaganda faaliyetlerini incelemesi alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akarcılı, S. (2003). *İkinci Dünya Savaşında iletişim ve propaganda*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Arpa, M. (2018). İş güvenliğini konu alan kamu spotu reklamlarında korku çekiciliği kavramının kullanılması. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 105-115.
- Arpa, M. & Çakı, C. (2018a). "İş kazası diye bir şey yoktur": Kanada iş güvenliği reklamları üzerine inceleme. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 9(2), 75-87.
- Arpa, M. & Çakı, C. (2018b). İş kazalarını konu alan iş güvenliği reklamlarında duygusal çekiciliklerin kullanımı: Avustralya ve Singapur iş güvenliği reklamları üzerine inceleme. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 153-172.
- Aziz, A. (2007). *Siyasal iletişim*. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- All World Wars (2019). <http://www.allworldwars.com/russian%20wwi%20propaganda%20posters.html>, Erişim Tarihi: 05.01.2019.
- Çakı, C. (2018a). Birinci Dünya Savaşı'nda propaganda amaçlı kullanılan posterlerin korku çekiciliği bağlamında incelenmesi: Büyük Britanya örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, (15), 111-136.
- Çakı, C. (2018b). Nazi almanyası etkisindeki İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'nin propaganda posterleri üzerine inceleme. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 11(2), 252-272.
- Çakı, C. (2018c). İran-İrak Savaşı'nda kullanılan İran propaganda posterlerinin göstergebilimsel analizi. *İran Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 11-39.
- Çakı, C. (2018d). Adolf Hitler'in kült lider inşasında kullanılan propaganda posterlerinin göstergebilimsel analizi. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 24-38.
- Çakı, C., Gülada, M. O. & Çakı, G. (2019). Balkanlarda bir Nazi Ordusu: Nazi propaganda afişlerinde Hançer Tümeni. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 55-77.
- Eberle, H. & Uhl, M. (2017). *Hitler kitabı*. (Çev: Mustafa Tüzel) İstanbul: Alfa Yayınları.
- Fiske, J. (2017). *İletişim çalışmalarına giriş*. (Çev: Süleyman İrvan) 5. Basım. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Gazi, M. A. & Çakı, C. (2018). Siyahi ayrımcılığa karşı hazırlanan kamu spotu reklamları. *International Journal of Labour Life and Social Policy*, 1(2), 48-62.

- Gazi, M. A., Çakı, C., & Gülada, M. O. (2018a). İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet kült lider propagandasında Vladimir Lenin ve Joseph Stalin'in sunumu. *Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi*, 1(2), 25-42.
- Gazi, M. A., Çakı, C. & Gülada, M. O. (2018b). İspanya 2000 Partisi'nin göçmen karşıtı propaganda faaliyetleri üzerine inceleme. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 11-22.
- Gülada, M. O. (2018). Korku çekiciliği kavramının trafik kazalarını konu alan kamu spotu reklamlarında kullanımı. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 131-143.
- Gould, J. S. (2018). *German Anti-Nazi espionage in the Second World War: The OSS and the men of the TOOL missions*. London: Routledge.
- Hart, B. L. (2015). *İkinci dünya savaşı tarihi*. (Çev: Kerim Bağrıaçık) İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Kitson, S. (2008). *The hunt for Nazi spies: fighting espionage in Vichy France*. Chicago: University of Chicago Press.
- Macksey, K. J. (2012). *İkinci Dünya Savaşı'nda askeri hatalar*. (Çev: M. Tanju Akad) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Masterman, J. C. (2011). *Double-cross system: the incredible story of how Nazi spies were turned into double agents*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Mcmahon, J. R. (2013). *Soğuk Savaş*. (Çev. Sinem Gül) Ankara: Dost Kültür Yayınları.
- Riasanovsky, V. N. & Steinberg, D. M. (2011). *Rusya tarihi*. (Çev: Figen Dereli) İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Rifat, M. (2013). *Açıklamalı göstergebilim sözlüğü: kavramlar, yöntemler, kuramcılar, okullar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sığırcı, İ. (2016). *Göstergebilim uygulamaları, metinleri, görselleri ve olayları okuma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Stanley, J. (2018). *Demokrasilerde propaganda oyunu*. (Çev: Başak Karal) İstanbul: The Kitap Yayınları.
- Tanyeri Mazıcı, E. & Çakı, C. (2018). Adolf Hitler'in korku çekiciliği bağlamında kamu spotu reklamlarında kullanımı. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(3), 290-306.
- Vasey, C. (2016). *Nazi intelligence operations in non-occupied territories: espionage efforts in the United States, Britain, South America and Southern Africa*. Jefferson: McFarland.
- Zorlu, Y., Çakı, C. & Karaca, M. (2017). "Türk sinemasında Nazizm ideolojisi: 'Kırımlı' filmi ve göstergebilimsel analizi". *Sosyoloji Konferansları - Istanbul Journal of Sociological Studies*, 56 (2017-2), 65-93.